

Nuruosmaniye Kütüphanesinde Bulunan Bazı Kazasker Ruznamçeleri

Dr. İsmail Erünsal

Osmanlı Devletinin ilmiye teşkilâtı ve teşkilâtın işleyişini anlamak için en önemli kaynaklardan biri, son yıllara kadar ortaya çıkarılamayan **Kazasker Ruznamçeleri**dir. Bu sahada çalışan araştırmacılar nazari olarak **Kazasker Ruznamçelerinin** mahiyetinden bahsetmişlerse de, elde herhangi bir örneği olmadığı için, özellikle kadılık, kazaskerlik, müderrislik gibi müesseselerin nasıl ve ne şekilde işlediğini tam bir açıklıkla ve misallerle ortaya koyamamışlardır.

Dr. Cahid Baltacı'nın yaptığı araştırmalar neticesinde **Şer'îye Sicillerinde** kullanılmayan bazı dolaplarda Anadolu ve Rumeli kazaskerliğine ait ruznamçelerin varlığından haberdar olunmuş ve Dr. Baltacı bu eserlerin, tarihi ve kültürel önemini belirten bir girişle birlikte açıklamalı bir katalogunu da neşretmiştir. (1)

Dr. Baltacı'nın yayımladığı katalogda, kendisinin de belirttiği gibi, eksiklikler bulunmaktadır. Bazı yıllara ait mülâzemet listeleri, bazı senelerin de kadı ve müderris tayinleri yoktur. Ayrıca Anadolu kazaskerliğine ait ruznamçe'lerin daha az sayıda olduğu ve daha sonraki bir tarihten başladığı görülmektedir.

Nuruosmaniye Kütüphanesinin yazma koleksiyonlarının hangi kaynaklardan ve nasıl bir şekilde geliştiğini tesbit için Kütüphanenin kütük defterini incelerken müteferrik eserler başlığı altında bazı ruznamçelerin kaydedilmiş olduğunu gördüm. Kısa bir incelemeden sonra bunların Dr. Baltacı'nın yayımladığı listede eksik olan ruz-

(1) Cahid Baltacı, Kadı-asker Rûz-nâmçeleri'nin Tarihi ve Kültürel Ehemmiyeti', **İslâm Medeniyeti**, IV, 1 (1979), sh. 55-100.

namçelerden bazıları olduğu anlaşıldı. Kütüphanelerde bulunması mu'tad olmayan bu çeşit defterlerin nasıl ve ne şekilde Nuruosmaniye koleksiyonlarına dahil edildiğini bulmak için yaptığım araştırmadan bir netice alamadım. Çünkü ne kütük defterinde ne de ruznamçelerin üzerinde bizi aydınlatacak bir kayıt veya mühür bulunmamaktadır. Ancak kütüphane yazmalarının çeşitli tarihlerde Evkaf Müfettişliğince yapılan sayımlarında bu eserlerin tesbit edilmemesi ve devr-i Hamidi kataloglarına da dahil edilmemiş olmaları, ruznamçelerin daha sonraki tarihlerde bir bağış sonucu kütüphaneye kazandırılmış olduğu kanaatini uyandırmaktadır.

Nuruosmaniye Kütüphanesinde 5193 mükerrer numarası ile kaydedilmiş 52 defter bulunmaktadır. Bunlardan büyük bir kısmı Anadolu, birkaçı da Rumeli kazaskerliğine aittir. Ruznamçe kayıtlarının çoğu kadılık tayinleriyle ilgilidir. Mutasarrıf ve müderris tayinlerine ait kayıtlar da bulunmaktadır. Ayrıca defterlerin çoğunda, ruznamçe bölümünden önce değişik konularda yapılmış bazı kayıtlara da rastlanır. Bu kayıtların arasında ilmiye teşkilâtının çeşitli cephelerini aydınlatacak ferman, hüküm ve buyruktular, devlet daireleri arasında yapılan yazışmaların takip ettiği yolu aydınlatacak arz'lar, imparatorluğun ictimai ve iktisadi yapısı hakkında bilgi verecek şikâyetler vardır.

Bu makale'de ruznamçelerin muhtevası, ait olduğu yıllar, hangi kazaskere ait olduğu ve içindeki tayinlerin nev'i kısaca belirtilerek açıklanırken ehemmiyetli görülen kayıtlardan bazıları da verilmektedir.

5193/2 Çivi-zâde Mehmed Efendi Ruznamçesi (Rumeli Kazaskeri): Reb. I. 989-Zilhicce 989. 1b-28b. Kadı tayini. 29b-38b. Müderris tayini.

5193/3 Şeyhülislâm Mevlânâ eş-şehîr bi-Bostan-zâde hazretlerinin def'a-iula ve def'a-i saniyede olub âsitâne-i saadetde olan mülâzemet defteridir. Reb. I. 995-Cem. II. 997.

1b-37a İlmiye teşkilâtı hakkında mühim bilgileri ihtiva ediyor. Medrese talebelerinin imtihanı ve mülâzemeteye tayinleri ve mülâzemetle ilgili kayıtlar vardır.

Mevlânâ Şemsüddin ibni'l-merhum Mevlânâ Ahmed b. Ahmed eş-şehîr bi-Taşköpri-zâde.

Mevlânâ-yı mezkûr efdali'l-fudalai'l-kirâm Mevlânâ Hoca Efendi hazretlerinin talebesinden olub hilye-i fazilet ile ârâste ve pirâye-i ehliyet birle pirâste her vechile şâyeste-i avâtıf-ı âliye-i hakaniye

dâ'ileri olduğundan ma'ada tesânif-i kesire sahib-i olub bakiyye-i se-
lef olan ceddi merhum müşârün ileyh hürmetine mülâzım alınması
için inâyet ricâsına Mevlânâ-yı müşârün-ileyh hazretlerinin i'lâm
itdüğü pâye-i serir-i ma'delet-masire arz olundukda sadaka buyuru-
lub kaydolundu. Fi't-tarihi'l-mezbûr (Evâ'il-i Muharrem 997) Reb. I.
1001. 38b - 45b

Bir müderris öldüğü zaman talebelerinin teftiş edilerek sayımı
yapıldığına ve bir özre mebni sayılmayanların diğer müderrislerin
şehadetleriyle mülâzemet defterine kaydedildiğine dair kayıtlar var.
Sonunda Kapudan Halil Paşa'nın bir arzı bulunmaktadır.

5193/4 Rumeli Kazaskeri Behram Efendi Ruznamçesi Receb 999-
Cem. I. 1000. 1b - 36a Kadı tayini 37a - 55a Müderris tayini.

5193/5 Baş kısmı eksik bir ruznamçe olup Cem. I. 1008 - Muhar-
rem 1010 tarihleri arasında yapılan kadı tayinlerini muhtevi.

5193/6 Rumeli Kazaskeri Nuh Efendi Ruznamçesi. Şaban 1045 -
Zilhicce 1046 2b - 20a Kadı tayini 21b - 22b Müderris tayini. 23b - 34a
Müderris tayini 1b. deki ferman'da medreselerde tatbik olunan niza-
mın kanun-ı kadime aykırı noktaları muhtevi olduğu belirtiliyor ve
bundan sonra müderrislerle medrese talebelerinin uyacakları niza-
mın esasları bildiriliyor. Bu hususu kontrole de İstanbul Kadısı Mev-
lânâ Ahmed me'mur ediliyor.

5193/7 Şeyh Muhammed el-Hüseyni eş-şehir bi-Kudsi-zâde Ruz-
namçesi Zilka'de 1064 - Şevval 1065. 1b - 20b Kadı tayini.

5193/8 Rumeli Kazaskeri Bostan-zâde Abdulkerim Mehmed
Efendi Ruznamçesi. Receb 1068 - Reb. I. 1069 1b - 40a Kadı tayini Sonu
eksik.

5193/9 Kazasker Abdurrahman Efendi Ruznamçesi. Cem. II.
1080 - Receb 1080 1b - 4b Kadı tayini.

5193/10 Anadolu Kazaskeri Mehmed Said Efendi Ruznamçesi
Reb. I. 1084 - Cem. II. 1085 1b - 25a Kadı tayini.

5193/11 Anadolu Kazaskeri Mustafa Efendi, el-Bursevi Ruznam-
çesi. Şaban 1085 - Cem. I. 1087. 1b - 31b Kadı tayini 32b - 38b Müderris
tayini.

sh. 1a.da: «İzzetlü ve Faziletlü Anadolu Kazaskeri Efendi Haz-
retleri,

Kudât-ı Anadolu'dan birkaç nefer kadı selefleri olan Mehmed
Said Efendiye şikâyet idüb kendüleri âsitânede mülâzemetde iken
asla mülâzemeti olmayanların hilâf-ı kanun ve muğayir-i hatt-ı hü-
mayun ayaklarına mansıb gönderüb mülâzemetde olup menâsıbın

müstahik olan fukaranın mağdur oldukları'nı ilâm eylediler. Filhakika ol makule hilaf-ı kanun menâsıb tevcih idüb ne vechile müstahik olanları sıfru'l-yed kalub ğadr olundukları vaki' ise tevcih eylediği ne asl menâsıbdur ve ne vechile fukarâ-yı kudâta ğadr olunmuştur. Ahvâllerini mübeyyin defter idüb huzur-ı İzzete arz eylesüz diyü.

Fi 4 Şaban 1085»

5193/12 Abdurrahim-zâde Mehmed Efendi Ruznamçesi. Şaban 1088 - Reb. II. 1090. 1b - 23b Kadı tayini.

5193/13 Kazasker Mehmed Efendi Ruznamçesi. Reb. II. 1090 - Cem. II. 1092

5193/14 Tezkireci Mehmed Efendi Ruznamçesi. Reb. I. 1094-

sh. 1a. Suret-i Fermân-ı âli: «Anadolu Kazaskeri İzzetlü Efendi Hazretleri, Sefer-i hümayun vaki' oldukça kudât efendilere merhameten mutasarrıf üzerinden menâsıb tevcih olunmak mu'tad olmağ- la sadır olan hatt-ı hümayun-ı sa'adet-makrun mucibince bu sefer-i hümayunda dahi mutasarrıf üzerinden tevcih-i menasiba me'zun ve muraħhas olmuştuzdur. Lakin rızâ-yı hümayun-ı pâdişêhiye muğayir mutasarrıf üzerinden gayrı bir kat dahi irdâf olunmayub ve mülâzemetde eski olanlara ve sahib-i haysiyet olan müstahikkine bir tarik- le ğadr olunmamağ-ı bezl-i dikkat ve ihtimam eyleyüb me'zun oldu- ğunuz üzre ancak mutasarrıf üzerinden tevcih-i menâsıb eylesüz. Fi 27 Şevval 1094»

5193/15 Anadolu Kazaskeri Mehmed Efendi Ruznamçesi Mu- harrem 1099 - Reb. II. 1099

5193/16 Anadolu Kazaskeri Seyyid Ali Efendi Ruznamçesi Cem. II. 1101 - Muharrem 1103. 1b - 34a Kadı tayini 35a - 39a Müderris ta- yini. Sondan eksiktir.

sh. 1a'da: «Anadolu Kazaskeri İzzetlü Faziletlü Efendi Hazret- leri. Hâlâ mülâzemetde olan kudât efendiler rütbelerinde birer man- siba talib olduklarında kütüb-i fıkhiyye'den imtihan idüb haysiyet ve istihkakı zâhir ve nümâyan olanlara kanun-ı kadim üzre matlab ittihaz itdükleri mansıbı tevcih ve istihkakı zâhir olmayanlara cevab viresüz diyü. Fi 3 Şevval 1101.»

5193/17 Anadolu Kazaskeri Hoca-zâde Osman Efendi Ruznam- çesi Muharrem 1103 - Muharrem 1104. 34 varak.

1'a'da: «Anadolu Kazaskeri İzzetli Faziletlü Efendi Hazretleri, Hala Van kadısı olan Efendi hazretleri icrâ-yı ahkâm-ı şer'iyyede te-

kâsül idüb azli lâzım gelmekle mezbûrı azl idüb kaza-yı mezbûrda beyne'l-ahali icrâ-yı ahkâm-ı şer'iyye itmek üzere bir müteşerri ve mütedeyyin ve müstakim kadı nasb eylesesin diyü. Fi 27 Muharrem 1103.»

1'b'de: «Devletlü Sa'adetlü Sultanum Hazretleri sağolsun, Karahisar-ı sahîb fukaralarından olub haliya kadımız olan Abdulkadir Efendi demekle maruf kimesne hilâf-ı şer'-i şerif hüccet akçesi namıyla otuzar ve kırkar gurusumuz alub külli ğadr ve ta'addi itmekle mezbûr kazamızdan ref' olunub ta'addisi üzerimizden ref' olunmak babında fermân sultanum hazretlerininindir.»

Anadolu Kazaskeri İzzetlü Faziletlü Efendi Hazretleri, Kadı-yı mezbûrun şâkileri olmağla azl eylesesün. Fi 9 Reb. II. 1103

5193/18 Anadolu Kazaskeri Fenari-zâde Ruznamçesi. Zilka'de 1105 Receb 1105.

1'a-b'de: Devletlü ve Sa'adetlü ve Merhametlü Sultanum Hazretleri Sağolsun, bu du'acınız Kenğırı sâkinlerinden olub hala kadımız olan kimesne hilâf-ı şer'i şerif mütesellim ile müttefik olub kimümüzün kendüden ve kimimizün etbâumuzdan kırk ve elliser gurusu alub nice dürlü hilâf-ı şer'i şerif hareket ve fukarâya kemâl-i mertebe rencidesi olmağla kazasker efendi hazretlerine minvâl-i muharrer üzre ahvâlümüz i'lâm olundukta ilm hâsil idüb «kadı-yı mezbur ma'zûl olsun lâkin sultanum hazretlerine dahi ahvâlinizi i'lâm idün» diyü emirleri olsun diyü emirleri olmağla sultanum hazretlerinden tazar-ru' ve niyâz olunur ki lillahi ve Resulihi kadı-yı mezkur ref' olunmak bâbında faziletlü Anadolu kazaskeri efendi hazretlerine hitaben fermân-ı şerif rica olunur. Emr ü fermân sultanum hazretlerininidür. Dâ'iküm el-fakir efendiler.»

Anadolu Kazaskeri İzzetlü ve Faziletlü Efendi Hazretleri:

«Mezburun ahvâlin görüb vukuu üzre i'lâm eylesesüz buyruldu.»
«i'lâm olunduğu üzre kadı-yı mezbûru azl ve yerine ehl-i şer' ve müstakim kadı nasb eylesesüz diyü buyruldu. Fi 14 Safer 1106»

5193/19 Ruznamçe-i Nakibü'l-Eşrâf es-Seyyid Fethullah Efendi Şaban 1109 - Şaban 1110 3b - 47a Kadı tayini, 47b - 52b Müderris tayini.

1'a'da : «Hâlâ Adana'nun ulemâ ve sulahâ ve eimme ve hutebâ ve a'yân u fukarâ ve reâyâ ve berâyânın arz ve mahzarları budur ki hâlâ Adana kadısı es-seyyid Arif Efendi vilâyetümüze gelüb kadı olalı ehl-i ırzları ırzların pâyimâl ve ehl-i ilm, fâzıl, dindar ulum-ı tâlibe itâle-i lisan ve tekfir idüb ve Hama ve Humusa iskânı fermân olan Türkman taifesi için sâdir olan fermân-ı padişâhiye itaat itmeyüb istihza

eyleyüb ben böyle fermanı çok gördüm diyü Türkman taifesinin is-
kânına mani' olub mezbûrlardan rüşvet ve bazı has-ı şâhi mezraala-
rın kale timarıdır diyü bila sual hüccet virüb mal-ı pâdişâhinün nok-
sanına bâis olub ve yalnız bir maddeden sekiz yüz gurus rüşvet alub
mesâlih-i şeriyemüz vaki' oldukça beher hüccete yirmişer otuzar gu-
ruşumuz alub mürteşi olmağla âmme-i fukarâ mat ve mütehayyir ka-
lub ba'de'l-yevm kadı-yı mezbûr üzerimizde kadı oldukça perâkende
ve perişân olmamız mukarrerdür. Li'llahi ve li-Resulihî böyle mürte-
şi kadı üzerimizden ref' buyurub ve nâ-şer'i irtisâ ile bizlerden aldığı
akçamızı girüye istirdad için müekked fermân-ı âli ihsan buyurul-
mak bâbında der-i devlet-medâra arz olundu. Baki fermân sultanu-
mundur.»

«Anadolu Kazaskeri İzzetlü ve Faziletlü Efendi Hazretleri, Kadı-yı
merkur azl olunub yerine müstakim kadı nasb ve beyne'l-ahâli ic-
râ-yı ahkâm-ı şer'iyye eylemek üzere gönderesin diyü.»

5193/20 Anadolu Kazaskeri Arif Efendi Ruznamçesi. Ramazan
1113 - Muharrem 1114.

1'a'da : «Devletlü, saadetlü Sultanum Hazretleri sağolsun. Bu dâ'
ileri Uşak kadısı iken nehl-i beldeden bazı eşirrá daima kadıları olan
kudât-ı dâ'ilerini şikâyet adet eyledüklerinde ahali-yi beldeden yedi-
me mahzar mucibince civarlarında vaki' Kula ve İnegöl ve Eşme ve
Gödos ve Simav ve Banaz ve Gököyük kadılarından mezburların su-i
halin muhbir ve dâ'ilerinün hüsn-i halin müş'ir müteaddid arzlar vir-
düklerinden kat'-ı nazar hala bu diyâr-ı celilü'l-ittibarda ahali-yi bel-
deden nice şikat-ı sahihü'l-kelimat kimesnelerden dahi ahvâlüm istif-
sar ve vaki'-i hali merhametlü sultanumun malum-ı devletleri olmak
içün saadetlü faziletlu Anadolu Kazaskeri Efendi hazretlerine hita-
ben fermân-ı âlileri rica olunur. Baki fermân sultanumundur el-ab-
du'd-d:î li-d-devleti'l-aliyye es-seyyid Ahmed el-kadı bi-medine-i Uşak
sabıkan.»

Anadolu Kazaskeri İzzetlü Faziletlü Efendi Hazretleri: «yedinde
olan arz ve mahzarlar manzurunuz olub ilâm eyleyesüz.»

«Ma'ruz-ı dâ'ileridür ki sâhib-i arzuhalin yedinde olub hüsn-i sü-
lûkunu nâtik mahzarın ve yedi kıta civarında vaki' kudâtın arzları-
nın mühürleri tatbik olundugundan kat'-ı nazar şâkileri ihtifâ idüb
kendü ile mürâfaa'ya tecâsür itmedüklerinden kendünün hüsn-i hali
zâhir olmuştur. Hakında merâhim-i aliyyeleri mebzul buyurulub
rütbesinde bir mansıbın vakti hululunda tevcih olunmak bâbında fer-
mân men lehül-emrindür. İlâmları mucibince vakti hululunda rüt-
besine bir mansıb tevcih olunmak.»

1'a'da: «Devletlü, Saadetlü Sultanum Hazretleri sağolsun. Arzuhal-i fakir budur ki neváhi-i Ala'yye kazasında kadımız olan Seyyid Halil nam zalim beher karyemizden zulmen ve cebren yetmişer ve seksener ğuruşumuz alub zulm ve teaddisinin nihayeti olmadığı ahalî-yi kazamız mahzar-ı pür-taksir ile i'lâm itmeleri ile halimize merhameten kadı-yı mezburı azl ve ref' ve bir dindar ve müteşerri' kadı nasb buyrulmak bâbında merhamet ve inayetleri rica olunur. Baki fermân sultanum hazretlerininindir. Fukarâ-i neváhi-i Alâ'yye Ma'rûz-ı dâ'ileridür ki; «Ğurre-i Şabandan zabt eylemek üzere neváhi-i Alâ'yye kadısı olan es-Seyyid Halil dâ'ileri kaza-yı mezburı onbeş gün zabt eylemeden eşirradan birkaç kimesneler hilâf-ı inhâ şikâyet idüb muntasıf-ı Şabanda, sadrazam-ı sabık gününde azl için kat'i fermân varid olub zulm ve su-i sülûkı ma'lum olıcak kadar tasarruf itmeden şikâyet olunduğundan kat'-ı nazar şâkileri şerir ve şikâyetleri hilâf-ı vâki' olduğu ihbar olunmakla mümâileyh dâ'ilerine rütbesine Köyceğiz kazası altı ay müddet-i muayyene ile tevcih olunmak bâbında fermân men lehü'l-emr hazretlerininindir. İ'lâmları mucibince tevcih olunmak Fi 22 Şevval 1114»

2'a'da: «Süret-i hatt-ı hümayun-ı şevket-makrûn Üstâd-ı kâmilim ve molla-yı bi-nazirim Feyzullah Efendi dâ'imize,

Ba'de's-selâm ve'd-dua Hak tebareke ve taalâ cenâbınızı civarumdan baid eylemeye âmin. Benüm üstadum Efendi her bar divân-ı hümayunumda kudât efendilerden şikâyet iderler. Bunların ıslah ve nizamları murad-ı hümayunumdur. Ba'de'l-yevm kanun-ı şer'-i mübin düstûru'l-amel olub her mertebede kazalar şer'an müstahiklere virile. İlm ve istihkakı mechul olanlara beyne'l-eşrâf imtihan olmadıkça mansıb virilmeye. Mansıbında zulm ve irtişâ ve taammüd-i cevri sabit ve zahir olub şikâyetle ma'zul olanlar kazadan mehcur olalar. Ba'de zaman tevbe ve salâhı zâhir olur ise müstakillen fermân sâdir olmadıkça mansıb tevcih olunmaya ve her mertebede istihkak-ı zâti ve sîret-i hasene madde-i rüchan olub bu hususlarda müsavi oldukları surette tulu-ı zamân ile tercih oluna diyü fermân-ı hümayunum sâdir olmuştur. Kazasker efendilere bu minval üzere tenbih ve hilafından tahzir idesiz. Ve sâir nizâm umurlarının külliyât ve cüz'iyâtı re'yinize havâle olunmuştur. Pek ihtimâm eylesesiz ve's-selâm.

5193/21 Anadolu Kazaskeri Yahya Efendi Ruznamçesi Reb. II. 1115 - Receb 1115. 2b - 12b Kadı tayini 13b - 16a Müderris tayini.

1'b'de: «Devletlü, Saadetlü Sultanum Hazretleri sağolsun. Bu dâ'ileri sabıkan Ermenak kadısı olub ba'de'l-azl şirret ve tevirat ile mü-

tearef birkaç eşirânın kaza-i mezburda hevâlarına tabi olmadığı-
muzdan bu tarafda şeyhülislâm-ı sâbık Seyyid Feyzullah Efendiye
müntesib olduklarından davamızı kazasker-i sâbık Abdullah Efendi
huzurunda görülmek üzere havale olunub ol dahi müşarûn ileyhın hiz-
metinde bulunmak üzere mezbur eşirrâları himayet ve siyanet ve ke-
lam-ı duruğ-âmizlerine takviyet virüb bu fakiri eşedd-i nekebât-ı sela-
se olan nefy-i beled ile ta'zir ve cezire-i Limni'ye nefy ve bu fakirin
ismini defter-i kazadan hakk itdürüb bu derdmende ğadr-ı külli olub
lutf-ı Bâri'ye müterakkıb iken bi-emri'llah bizi mahzun ve mağdur ey-
leyenlerin ümmet-i Muhammed'in üzerlerinden tasallut ve tağallüb-
leri ref' ve def' olub sultanumun zamân-ı saadetlerinde âmme-i âlem
mesrûr ve cümle mecruhânın zahmına merhem irişmekle bu fakirin
dahi ol zahmetle murur eyleyen üç sene mikdarı zaman-ı şiddet-inki-
sârına merhamet buyrulub merhum Hüseyin Paşa hazretleri zama-
nında nefy'den halas olmağla sultanum zaman-ı devletlerinde yerimiz
ve tarihimiz tashih ve mülâzemetle izn-i şerifi müş'ir fermân-ı âli ih-
sanı niyaziyla faziletlü, inâyetlü veliyyü'n-ni'âm Anadolu Kazaskeri
Efendimiz hazretleri vaki'hali i'lâm buyurmak üzere emr-i âlileri rica
olunur. Fermân devletlü sultanumundur. el-abdu'd-dâ'i Süleyman
i'lâm ideler diyü.»

«Ma'ruz-ı dâ'iler oldur ki sâhib-i arzuhal kadı-yı mezburun ahvâli
bi-ğaraz sikat-ı müsliminden istihbâr olundukda cemm-i ğâfir ve cem-
mi-i kesir mezburun hüsn-i halin ihbâr itmegin mezbur mülâzemetle
ve vaktinde mansıb olmağa fermân-ı âlileri ihsan olunmak mercu
dur. Fermân men-lehü'l-emründür. i'lâmları mucibince amel oluna Fi
16 Cem. I. 1115»

5193/22 Ruznamçe-i imâm-ı sultani Mehmed Efendi. Reb. I. 1118 -
Cem. II. 1119. 1b - 62a Kadı tayini. 63b - 65b Müderris tayini. Sondan
noksandır.

5193/23 Ruznamçe-i Halil Efendi der-def'a-i sâniye. Receb 1119-
Şaban 1120. 4b - 46b Kadı tayini. 97b müderris tayini. Sondan noksan-
dır.

5193/24 Kazasker-i Anadolu İsmail Efendi Hazretleri zaman-ı sa-
adetlerinde olan ruznamçeleridir. Reb. I. 1123 - Muharrem 1124 21 va-
rak.

l'a'da : «Ma'ruz-ı dâ'ileri budur ki Anadolu kuzatı dâ'ilerinin rüt-
be defterleri oniki rütbe üzere olub rütbenin birinden mazul olan fev-
kinde olan rütbeye olmak kanun-ı tarikleri olmağla sâbi'a rütbesin-
den mazul olanlar sâdisede olmak lazım gelür. Sâdisede ise menâsıbın
ekseri mürür-ı eyyâm ile mevâli-i izâma arpalık olub kudata verile-

cek mansıb kalil olduğundan nâşi beyinlerinde ziham iktiza itmekle beşer altışar sene-i kâmile müstemirren mülâzemetle muhtaç olmalarıyla fakr u fakaya mübtela oldukların cemi'-i eşrâf-ı kudât duacıları divanda haber virüb hallerine merhameten sâbia mansıplarından Geyve ve Akhisar Geyve ve (?) kazaları sâdise rütbesinden itibar olunmayub ancak bade'l-yevm bu üç mansıba sâbi'adan olanlarda muteber ve bu tarihle ahvallerine nizam virilmek babında fermân-ı âli buyrulmak ricasında oldukları i'lâm olunur. Baki fermân men le-hü'l-emründür. İ'lâmları mucibince amel oluna.»

5193/25 Anadolu Kazaskeri Seyyid Mehmed efendi Ruznamçesi Zilhicce 1123 - Reb. I. 1125. 1b - 41a Kadı tayini. 41b - 42b Müderris tayini. Son iki yaprağında kadılardan şikayetler ve tayin ricaları bulunmaktadır.

5193/26 Anadolu Kazaskeri Abdullah Efendi Ruznamçesi Reb. II. 1128 - Reb. II. 1129 3b - 37b Kadı tayini 38b - 39b Müderris tayini.

2'a'da: «A'lemü'l-ulemâi'l-mütebahhirin... Anadolu Kazaskeri Mevlânâ Abdullah Efendi - dame'llahu taala fezâilehu-tevki-i refi-i hümâyun vasıl olıcak malum ola ki Rumeli ve Anadolu ve Mısır kalemlelerinde vakıa kazalara mutasarrıf olan kudat tayifesi mazul olduklarında atabe-i aliyye'ye mülâzemetleri âsitâne-i saadete geldükleri tarihten itibar olunmayub ba'de'l-yevm mazul oldukları tarihten itibar olunub ve mülâziminden bir kimesneye ibtidaen taklid-i kaza olunmak lazım gelüb lede'l-ımtihan istihkakı zahir olduğda kazaskerler şeyhülislama arz, anlar dahi arzlarına işaret itdüklerinde işaretleri mucibince fermân-ı cihân-muta' sâdır olmadukça tevcih olunmayub fi-mâ-bâ'd bu şurût düstûru'l-amel olub kazasker ruznamçelerine kayd ve vech-i meşruh üzere amel ve hareket olunmak üzere emr-i şerifim virilmek babında a'lemi'l-ulemâi'l-mütebahhirin efdalü'l-fudalâi'l-müteverri'in bi'l-fiil şeyhülislam ve müfti'l-enâm olan Mevlânâ Abdurrahim-dame'llahu taala fezâilehu işaret itmeleriyle Mevlânâ-yı müşarün-ileyhin işaretleri mucibince sen ki Mevlânâ-yı müşarün ileyhsin fi-mâ-bâ'd bu şurût ve nizam düstûru'l-amel tutulmak üzere Anadolu Ruznamçesine kayd ve hilafından ihtiraz eylemek babında fermân-ı âli-şânım sâdır olmuşdur. Fi evâhiri şehri Reb. I. 1128»

5193/27 Anadolu Kazaskeri Kevakibi-zâde Veliyüddin Efendi Ruznamçesi Cem. I. 1130 - Cem. I. 1131 4b - 58a Kadı tayini. 59bb - 61b Müderris tayini.

1'a'da: «Devletlü, merhametlü Sultanum hazretleri sağolsun, Bu dâ'ileri ihtiyar ve alil olub elli senede nâil olduğum bundan akdem

Kastomonu kazasına mutasarrıf iken Şehsüvarzâde Osman Paşa'nın kaza-i mezburda zulm ve taaddisin şer'an def' murad eyledüğümde hilâf-ı inhâ ilâm idüb yedi ayım kasr ve azl idüb bu dâ'ilerine ğadr-i külli eylemişdür. Li'llahi ve li-Resulihi halüme merhamet idüb hala sadr-ı Anadolu Efendi Efendi hazretlerine tafahhus ve huzur-ı âliye ilâm ve mülâzemet buyrulması bâbında fermân-ı âlileri rica olunur. Emr ü fermân sultanum hazretlerininündür. ed-dâ'i el-fakir Ahmed, el-kadı bi-medine-i Kastomonu sâbıkan.

Sadr-ı Anadolu İzzetlü Faziletlü Efendi hazretleri Kadı-yı mezburun ahvâlini vukuu üzre ilâm eyleyeler diyü.

Sâhib-i arz Ahmed Efendi dâ'ilerinin ahvâli teftiş ve tafahhus olundukda husus-ı mezburda cürmü olmayub her vech ile zatında müstakimül-ahvâl dâ'ileri olduğı ihbâr olunmağla mezbur dâ'ilerinin mu'tâd-ı kadim üzre infisali afv olunduğı günden itibar olunmak bâbında fermân-ı âlileri rica olunur. Baki fermân men lehül-emründür. Fi evâ'ili Ramazani'l-mübarek. 1130. İlâmı mucibince afv ve mülâzemet kayd olunmak Fi 5 Ramazan 1130».

5193/28 Ruznamçe-i Hazret-i Ömer Efendi, Reisül-Etibbâi's-Sultani, Kazasker-i Anadolu. Cem. II. 1131 - Reb. II. 1132. 4b - 38a Kadı tayini. 39b - 41a Müderris tayini. 3b - 4a'da mülâzemet sisteminin düzeltilmesi ve kadıların tayinlerine dair iki fermân vardır.

5193/29 Ruznamçe-i Seyyid Abdullah Efendi, Paşmakçı-zâde, Anadolu Kazaskeri. Cem. I. 1132 - Reb. II. 1133 32v.

1'b'de : «Maruz-ı dâ'i-i devletleridür ki; Kudat fukarâsının menâsıbı rütbelerinde sâmine rütbesi ziyade dik olub Çerkeş ve Samakov ve Ermenak kazalarının sâmine rütbesine tahammülü olmağla sâmine itibar olunmak bâbında fermân-ı âlileri rica olunur. Fi 13 Şaban 1132.»

5193/30 Anadolu Kazaskeri Tosyevi Mustafa Efendi Ruznamçesi. Receb 1135 - Şevval 1135. 5b - 22a Kadı tayini. 23b - 25a Müderris tayini.

2'a'da : «İzzetlü Faziletlü Anadolu Kazaskeri Efendi hazretleri, Kastomonu sancağında sevâhil-i Bahr-ı Siyahda vaki' kazalardan İnebolu kazasının ber-mucib-i defter-i hakanî mal-ı maktu livâ-yı mezbur mütesellimi tarafından talep olundukda Kastomonu kadısı Hasan efendi ve Küre-i Nuhas naibi Seyyid Mehmed tama'-ı hamlarından nâşi birbirleriyle yek-dil ve yek-cihet olub reâyayı «siz maktu virmezsüz» diyü defter-i hakanîye muğayir kelimât-ı fitne-engizleriyle tahrik ve tecemmü' itdürüb mütesellimin üzerine hücum itdürmele-

riyle bu halde sayir kazalara dahi sirayet ve ihtilal-i nizam-ı mem-
leket ile mal-ı mirinin tatiline bâ'is ve bâdi olmalarıyla işisi dahi azl
ve yerlerine müstakim ve dindar ve müteşerri' ve perhîzkâr kimes-
neler nasb ve tayin olunmak bâbında hatt-ı hümâyun-ı şevket-mak-
run sâdır olmağla ber-mucib-i hatt-ı şerif-i şevket-redif kadı-yı mez-
burı azl ve yerine muvakkiti her kim ise nasb ve üzerine lazım ol-
mayan umûra tasaddi itmeyüb ber-vech-i hakkaniyet icrâ-yı ah-
kâm-ı şer'iyye eylemek üzere tenbih ve te'kid ve naib-i merkurum dahi
her kimin naibi ise azl ve yerine mütedeyyin ve müteşerri' kimesne
nasb eylemek üzere tavsiye ve tefhim eylesesiz diyü. Fi 18 Şaban
1135.»

5193/31 Anadolu Kazaskeri Yahya-zâde Ahmed Efendi Ruznam-
çesi. Zilka'de 1135 - Ramazan 1136. 6b - 31a Kadı tayini. 32b - 34b Mü-
derris tayini. 1a - 5a Fermân, tayin ve şikayet.

5193/32 Anadolu Kazaskeri Çivi-zâde Ataullah Efendi Ruznam-
çesi. Zilka'de 1136 - Ramazan 1137. 6b - 39b Kadı tayini. 40b - 42b
Müderris tayini.

2b'de : Kassamlık görevi yapan kadı ve naiblerin alacakları har-
cın mikdarına dair bir ferman ve 3a - 5b'de şikayet, azil ve tayin ta-
lebleri bulunmaktadır.

5193/33 Anadolu Kazaskeri Şaban Efendi Ruznamçesi. Şevval
11639 - Cem. II. 1140. 4b - 35b Kadı tayini. 38b - 42b Müderris tayini.

2'a'da : Dürri Mehmed'in teslimen verdiği mansıbların ilgâsı için
Anadolu Kazaskerine gönderilen hatt-ı hümâyun ve Kazaskerin ce-
vabıyla bu şekilde verilen mansıbların listesi bulunmaktadır.

5193/34 Anadolu Kazaskeri Zülali Hasan Efendi Ruznamçesi.
Reb. II. 1143 - Cem. I. 1143. 3b - 11a Kadı tayini. 12b Müderris tayini
1b - 2a'da notlar var.

5193/35 Anadolu Kazaskeri Zeynelabidin Efendi Ruznamçesi.
Reb. II. 1145 - Reb. I. 1146. 8b - 56a Kadı tayini. 56b - 59a Müderris ta-
yini.

1b'de : «Maruz-ı devâm-cûy-ı devlet-i aliyyeleri oldur ki; Mu-
kaddema gerek Rumeli ve gerek Anadolu kudatı mansıbdan mazul
olduklarında Kazasker efendilerde «âsitâne defteri» dirler bir defter
var idi. Mazul kadıları ol deftere kayd iderler idi. Bu fakir-i hakir
dâ'ilerinin dahi zaman-ı saadetlerinde bu vech üzre hareket olunmuş
idi. Şeyhülislam-ı esbak Abdullah Efendi Anadolu Kazaskeri iken Şe-
hid Ali Paşa zamanında «âsitâne defteri'ne hacet yokdur» diyü celb-i
nef' kasdıyla âsitâne defterini kaldırıp mülâzemeti ilğa ve yalnız in-
fisal ile amel itmeleriyle kudât fukarâsına ziyade gâdr olduğundan

maada umûr-ı kudâtın ihtilaline bâ'is ve beynlerine ecnebi duhulüne sebep olmağın fi-mâ-ba'd ke'l-evvel kanun-ı kadim üzre amel ve âsî-tâne defterîle mu'tad üzre müracaat olunub hilafından ihtiraz olunmak bâbında fermân-ı hümâyun suduru kudât fukarâsının nizamına evfak ve evlâ idügi der-i devlet-i şevket-masirlerine ilâm olundu. Ol bâbda emr ü fermân men lehül-emr ve'lihisan hazretlerindir. ed-dâ'i Ahmed»

5a'da : «Suret-i Hatt-ı hümâyun-ı şevket-makrun Sen ki vezir-i azam ve vekil-i mutlakımsın. Memâlik-i mahrusemde icrâ-yı ahkâm-ı şer'iyye'ye memur kudâtın niceleri birer yere müntesib olmak hasebiyle kendüleri gitmeyüb yerlerine naibler göndermelerleriyle tayin eyledikleri naibler dahi asaleten kadı olmadıklarından nâşi kendülerinde azl havfi yahud cürmüne göre ismi ceride-i kazadan hakk olmağ fikri olmamağla fukarâ ve zuafâ'ya hilaf-ı şer'-i şerif envâ' güne zulm ve ta'addi eyledükleri reside-i sem'-i hümâyunum olmağla bu hususu Efendi dâ'imizle haberleşüb kendüye mütereddid olanlardan ve sudura müteallik olanlardan ikişer nefer ve İstanbul Kadısı ve mazullere müntesib birer neferden maadası bi'n-nefs icrâ-yı ahkâm-ı şer'iyye için mansıblarına kendüleri gidüb zinhar zinhar yerlerine naib göndermemek ve bundan sonra dahi ber-vech-i muharrer kendüleri gitmeyenlerin mansıbları bila-tavakkuf âhire verilmek üzre kazaskerlerine gereği gibi tenbih ve te'kid idüb muğayir hareket idenlerin mansıbları ref' ve mütedeyyin ve müteşerri' kadı-lara virilüb hilafına bir vechile cevaz gösterilmeye.»

5193/36 Anadolu Kazaskeri Piri-zâde Mehmed Efendi Ruznamçesi. Cem. I. 1146 - Reb. I. 1147. 10b - 57b Kadı tayini. 58b - 59b Müderris tayini. 2b - 4a'da kaza'dan infisalleri yeniden düzenleyen bir hatt-ı hümâyun bulunmaktadır.

5193/37 Mehmed Raşid Efendi Ruznamçesi. Reb. II. 1147 - Safer 1148. 1a - 41a Kadı tayini. 42b Müderris tayini. Baş kısmı noksan.

5193/38 Anadolu Kazaskeri Paşa-zâde İbrahim Efendi Ruznamçesi. Reb. I. 1148 - Muharrem 1149. 53 varak.

5193/39 Anadolu Kazaskeri Arab-zâde Abdurrahman Efendi Ruznamçesi. Şevval 1150 - Zilka'de 1151. 61 varak.

5193/40 Anadolu Kazaskeri Damad-zâde Feyzullah Efendi Ruznamçesi. Reb. I. 1152 - Zilhicce 1152. 37 varak.

5193/41 Anadolu Kazaskeri. Bolevi-zâde Mehmed Emin Efendi Ruznamçesi. Şaban 1155 - Receb 1156. 52 varak.

5193/42 Anadolu Kazaskeri Hoca-zâde es-Seyyid Abdullah Efendi. Ruznamçesi. Şaban 1156 - Şevval 1157. 52 varak.

5193/43 Anadolu Kazaskeri Kırımı Mehmed Efendi Ruznamçesi. Zilkade 1157 - Şevval 1158. 41 varak.

1a'da : Ürgüb'ün değil de, İbrahim Paşa'nın adını Nevşehir olarak değiştirdiği mahallin merkez olması, ve kadı, nakibü'l-eşraf ve yeniçeri serdarının Nevşehirde ikamet etmesine dair bir ferman vardır.

5193/44 Anadolu Kazaskeri Murtaza b. Feyzullah Efendi Ruznamçesi. Reb. I. 1161 - Zilka'de 1161. 26 varak.

5193/45 Anadolu Kazaskeri Lutfullah Efendi Ruznamçesi. Zilka'de 1166 - Receb 1167. 51 varak.

5193/46 Anadolu Kazaskeri Şeyh Mehmed Said Efendi Ruznamçesi. Şevval 1168 - Receb 1169. 50 varak.

5193/47 Anadolu Kazaskeri Osman Efendi Ruznamçesi. Zilka'de 1172 - Şevval 1173. 45 varak.

5193/48 Anadolu Kazaskeri Nafiz Feyzullah Efendi Ruznamçesi. Safer 1177 - Muharrem 1178. 46 varak.

5193/49 Anadolu Kazaskeri Şerif-zâde es-Seyyid Mehmed Efendi. Ruznamçesi. Reb. II. 1180 - Muharrem 1181. 50 varak.

5193/50 Defter-i istimrâr-ı kudât-ı kirâm. Cem. I. 1188 - Şevval 1205. Değişik tarzda tutulmuş bir defterdir.

5193/52 Anadolu Kazaskeri Piri-zâde hafidi Yahya Bey Ruznamçesi. Muharrem 1234 - Şevval 1234.